

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 1(28)

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2011

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора

Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., канд. юрид. наук, доц., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 1 від 26 січня 2011 р.)

М58 **Міжрегіональна Академія управління персоналом.**
Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1(28). — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 212 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник «Наукові праці МАУП» зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України «Наукові праці МАУП» визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Шайгородський Ю. Ж.

Міф як інтегрована форма політичної свідомості..... 5

Дікарев О. І., Луцишин З. О.

Інституалізація дипломатії в геоекономічному та енергетичному вимірі Євразії..... 9

Гольцов А. Г.

Геостратегія держав світу: основні рівні і типи 21

Дікарев О. І., Хоанг Дінь Чай

Дипломатії Ірану в маркетингових стратегіях 27

Медвідь Ф. М.

Стратегічне партнерство України і Польщі в умовах багатопольярного світу 33

Харебава Л. Д.

Проблеми зміцнення демократії у контексті міжнародно-правового співробітництва на сучасному етапі..... 39

Морару А. А.

Державно-правова організація системи державного управління: класичні і сучасні моделі 44

Тимошин В. В.

Поняття форми державного контролю господарської діяльності у сучасній державно-правовій теорії..... 49

Автенюк О. А.

Державно-правові проблеми реформування системи управління вищою освітою: зміст і способи їх розв'язання 54

Неуєнг Куїнь Май, Алмаши И. Н.

Региональные стратегии принятия внешнеполитических решений и модернизации в Евразии 59

Хоанг Дінь Чай

Сотрудничество в основных парадигмах международных отношений: концепт институтів в реализме и либерализме 68

Гудов В. А.

Стратегія розвитку міжнародних відносин на прикладі аварії на Чорнобильській АЕС 74

Алексейченко О. В.

Війна як специфічний феномен у міждержавних відносинах..... 79

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Юсеф Н. Н.

Енергетична співпраця України з країнами Близького Сходу..... 85

Ейсмонт В. В.

Концептуальний підхід до класифікації форм власності..... 94

Ейсмонт В. В.

Інституціональна система власності як фактор економічного розвитку 101

Медвідь Я. Ф., Ніколаєва Я. І.

Державне управління інвестиційною діяльністю в Україні 107

Бедрадіна Г. К.

Визначення рівня якості менеджменту на туристичному підприємстві..... 113

Феїм Брава

Класифікація та основні характеристики міжнародних фінансових стратегій транзитивного типу 119

Гусейнов М. Й. огли

Концептуальні підходи до управління організаційними змінами промислового підприємства..... 125

Гусейнов М. Й. огли

Теоретичні аспекти організаційних змін підприємства..... 131

ПРАВОВІ НАУКИ

Зарудний Є. О.

Щодо питання про правовий статус спеціалізованої вченої ради 138

Білоус А. О., Автенюк О. А.

Державно-правове забезпечення розвитку системи вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи 141

Соловйова А. М.

Психологічна залежність у контексті кримінального права 146

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ ТРАНЗИТИВНОГО ТИПУ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 1(28), с. 119–124

Сукупність певних факторів у їх системній взаємодії є достатньою інформаційною базою, на основі якої можна побудувати індикатори відстеження банківської кризи для консервативно налаштованого фінансового інституту. З цієї точки зору розглядаються основні міжнародні фінансові стратегії транзитивного типу і їх суттєві ознаки у світовій економіці.

Кожна банківська криза, що відбулася протягом десяти останніх років, є своєрідною і відрізняється від попередніх. Проте фактори, які сприяють її розвитку, часом схожі. Наприклад, мексиканська банківська криза середини 1990-х років, що виникла в результаті “перегріву” місцевої банківської системи (чому сприяло бурхливе зростання обсягів іноземних інвестицій), відрізняється від турецької банківської кризи, що виникла насамперед через вплив спекулятивних коштів із місцевого фінансового ринку. Проте можна виокремити спільні фактори, які мали місце в усіх системних банківських кризах країн, що розвиваються, а саме: лібералізація місцевої фінансової системи; концентрація спекулятивного капіталу на місцевих слабозвинених фінансових ринках; низька капіталізація банківської системи і, як наслідок, її слабкість; концентрація внутрішніх позик у галузях, що залежать від зовнішніх ринків; нерозвиненість фінансових інститутів; збільшення частки неповоротних кредитів.

Труднощі, пов’язані з виявленням проблем у банківській системі на ранній стадії їх виникнення, зумовили створення фінансових моделей прогнозування криз, заснованих на ряді індикаторів, завдяки аналізу яких це було зроблено. Використовуючи основу теорії мультиваріаційного логіта, можна змоделювати і встановити ймовірність виникнення банківської кризи на ранній стадії її розвитку.

При цьому особливе значення має розуміння сутності тих процесів, які ми прийняли як базові.

До них передусім належать фінансова лібералізація та пов’язаний з нею приплив іноземних інвестицій.

Відомо, що рахунок платіжного балансу, у якому відображається рух капіталу, товарів і послуг, складається з рахунку поточних операцій і рахунку капітальних операцій. У свою чергу, рахунок капітальних операцій включає три види інвестицій:

- прямі іноземні інвестиції (ПІІ);
- портфельні інвестиції;
- інші інвестиції (кредити, програми допомоги та підтримки тощо).

На думку експертів з МВФ, одним із факторів, що стимулюють зростання прямих і портфельних іноземних інвестицій у країну, є лібералізація зовнішнього платіжного рахунку. Лібералізація операцій за рахунком платіжного балансу є необхідним компонентом політики лібералізації економіки в країнах, що розвиваються. Принаймні так вважали до настання криз в Азії та Південній Америці протягом десяти останніх років. Після всього, що відбулося, міжнародні експерти обережніше ставляться до процесів лібералізації в економіках, які формуються.

Так, на думку македонського доктора економічних наук експерта-фінансиста з політики кредитної МВФ Ксенте Богєва, ключовим терміном політики лібералізації національних урядів країн, що розвиваються, має бути “послідовність”, а саме поетапна і послідовна програма лібералізації, спрямована на зміцнення фінансової системи країни [1, 124–129].

Вільний рух капіталу за умов низької капіталізації банківської системи, концентрації кредитного портфеля, урядових гарантій у разі інвестицій у певні сектори економіки, залежності центрального банку фактично призводить до неготовності фінансової системи країни до шоків ситуацій, що час від часу виникають у результаті процесів у світовій економіці.

Як показує світова практика, лібералізація капітального рахунку сама по собі не спричиняє збільшення обсягів ПП в країну, хоча й є одним з найважливіших інструментів у механізмі ринкових реформ у країнах, що розвиваються, використання якого має значущі наслідки.

Як правило, з початком економічних реформ відбувається відплив національного капіталу, але лібералізація операцій за рахунком платіжного балансу може сприяти його поверненню у формі прямих і портфельних інвестицій, оскільки проведення державою лібералізаційної політики певною мірою створює необхідний державний захист цим інвестиціям.

Наприклад, більшу частину прямих іноземних інвестицій Китаю можна віднести на повернення, реінвестицію капіталу з Тайваню і Гонконгу. Те саме відбувається в економіках Республіки Македонія, Росії та України, коли йдеться про повернення капіталу з Кіпру та з інших країн. Таким чином, лібералізація капітального рахунку створює сприятливий ґрунт для припливу іноземного капіталу в банківську систему, збільшуючи тим самим конкуренцію серед місцевих фінансових компаній, сприяючи зростанню обсягів кредитування, а також посилюючи конкурентну боротьбу за ресурсну базу.

Як підкреслює польський учений Г. Колодко, Центральний банк, лібералізувавши капітальний рахунок, дає зрозуміти інвесторам, що зниження інфляції стає пріоритетом у грошовій політиці держави. Тим самим стимулюється зміцнення довіри до банківського сектору країни в цілому. Варто підкреслити, що лібералізація капітального рахунку сама по собі не збільшує приплив іноземних інвестицій. Для цього мають бути створені умови, які б сприяли присутності іноземних компаній в економіці країни [2, 119–123].

Перш ніж здійснювати лібералізацію капітального рахунку, владі, і це має добре розуміти фінансове співтовариство, необхідно здійснити ряд послідовних кроків зі створення фундаменту для припливу іноземного капіталу.

1. Лібералізація поточного рахунку. Якщо існує контроль за торгівлею товарами і послугами, то лібералізація капітального ра-

хунку може тільки ще більше стимулювати приплив інвестицій і без цього сприятливі сектори економіки, створюючи тим самим ще більшу їх концентрацію.

2. Скасування лобіювання та урядових гарантій в особливих секторах економіки. Азійська криза продемонструвала, що політика урядових субсидій і гарантій за позиками має тенденцію до реінвестування. Іноземні інвестори мають бути впевнені, що не буде фаворитизму стосовно вже створених місцевих компаній. Тому дуже важливо, щоб лібералізація капітального рахунку відбувалася в період, коли місцеві підприємства будуть здатні вести конкурентну боротьбу з іноземними компаніями.
3. Незалежність центрального банку. Лібералізація капітального рахунку означає кінець прив'язаного обмінного курсу. Змінний обмінний курс, який, по суті, є якорем у грошовій системі й контролюється через грошові механізми центрального банку, повинен підтримуватися незалежним фінансовим органом. Існує великий досвід розвитку інших країн, який підказує, що це можливо тільки в разі незалежності центрального банку.
4. Розвинена банківська система. Заощадження громадян є більш стабільним, ніж іноземні вливання, ресурсом для інвестицій, особливо для середнього і малого бізнесу. У країні, де відбуваються різні фінансові репресії, створення сильної банківської системи має стати пріоритетом [3, 71–79].

Зважаючи на викладене, необхідно висловити особливу думку про передбачуваність, прозорість і послідовність політики держави і розвиток ринку як умови припливу іноземних інвестицій (табл. 1).

Спекулятивний рух коштів на фінансових ринках чітко відображає справжній стан справ у фінансовій та законодавчій сферах країн, що розвиваються.

Найчастіше саме страх рухливості “гарячих” грошей стає поштовхом до реформ та інтеграції місцевих фінансових і законодавчих систем, змушує уряди країн транзитивного типу проводити прогнозовану фінансово-економічну програму.

Слід зазначити, що надмірна концентрація прямих іноземних інвестицій в окремих секторах економіки може гальмувати просування реформ у банківській та законодавчій сферах країни і, таким чином, лише віддаляти кризу банківської системи. Прямі іноземні інвестиції, як правило,

Таблиця 1

Динаміка зовнішнього фінансування в країнах транзитивного типу

(у млрд дол. США за 2001–2008 рр.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Чисте зовнішнє фінансування	27,1	44,5	55,4	101,4	132,7	161,6	141,3	149,3
Кредити і позики МВФ	9,9	6,1	–5,1	–3,8	–5,9	–5,3	–3,1	–3,3

Джерело: Обраховано автором за статистичними даними МВФ [www.imf.org.].

надходять у розвинені, високоприбуткові сектори економіки, де найчастіше вже існує підвищена концентрація інвестицій місцевого банківського сектору, сприяючи тим самим ще більшому перевищенню економіки [4, 231–233].

Лібералізація капітального рахунку як останній етап у створенні умов для припливу іноземного капіталу має розглядатися спільно з іншими сприятливими факторами, створеними в результаті проведених реформ. Так, послідовна урядова антикризова політика формує передбачуваність і прозорість, що, як уже зазначалося, є головним чинником припливу іноземних інвестицій зокрема і посилення довіри ринку до фінансової системи загалом.

Про важливість іноземних інвестицій для розвитку економіки країн, що розвиваються, пишеться і говориться доволі багато. При цьому одні автори вбачають у даному процесі переважно позитивні результати, інші ж, не заперечуючи цієї важливості, наголошують на обов'язковій послідовності створення умов припливу в економіку країни відповідно прямих і портфельних (спекулятивних) інвестицій [5, 111–115].

Як відомо, існують дві основні форми іноземних інвестиційних впливів у країни з економіками, що розвиваються: прямі та портфельні (спекулятивні) інвестиції, вплив яких істотно відрізняється за ступенем дії на економічні процеси.

Менш ліквідні прямі інвестиції, які, як правило, приводять до збільшення іноземного акціонерного капіталу і, як наслідок, до інтеграції корпоративних, бухгалтерських і законодавчих стандартів країни із загальноприйнятими міжнародними. Крім того, існує ряд переваг, можливих тільки у разі прямих іноземних інвестицій:

- інвестиції у вигляді нових технологій і техніки;
- розвиток програм з підвищення кваліфікації персоналу;
- прибуток від прямих інвестицій надходить у місцевий бюджет у вигляді податків [6, 211–215].

Збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій сприяє розвитку фінансового ринку в країні, що розвивається, оскільки це створює пе-

редумови для становлення і розбудови його інфраструктури.

1. Вхідження іноземних інвесторів у капітал компаній, що розвиваються, сприяє інтегруванню їх внутрішньої системи із загальноприйнятими міжнародними стандартами. Це може виражатися в підвищенні кваліфікації менеджменту компаній, в адаптації місцевих бухгалтерських стандартів до загальноприйнятих міжнародних.
2. Стосовно банківської системи, то тут іноземний банк може інтегрувати в систему місцевого банку вже напрацьовані методи з оцінювання ризиків під час кредитування різних проектів або запропонувати послуги, що вимагають досвіду взаємодії відразу кількох компаній у фінансовому холдингу.
3. Успішність таких програм, як банківське страхування, керування активами у разі пенсійного страхування, вимагає чіткої взаємодії на рівні менеджменту компаній і досвіду іноземних банків у цих життєво важливих для країн, що розвиваються, сферах. Інтегровані фінансові послуги, запропоновані іноземними фінансовими групами, дають можливість диверсифікувати грошові потоки банку не тільки за сегментною ознакою, а й за продуктивним рядом, сприяючи розвитку ліквідності банку [7, 323–327].
4. Прихід іноземного інвестора також сприяє розвитку компаній, які належать до малого і середнього бізнесу, і, безумовно, диверсифікує кредитні портфелі місцевих банків.
5. Прямі іноземні інвестиції часто сприяють змінам у законодавчій базі країни чи регіону. Труднощі законодавчого характеру, з якими мають справу іноземні інвестори, часто виявляють недосконалість законодавчої бази і сприяють її реформуванню.

Кризи, що відбувалися протягом останніх десяти років у Південно-Східній Азії, Мексиці, Аргентині, Туреччині, показали, що рівень прямих іноземних інвестицій не змінювався в гіршу сторону в разі підвищення ймовірності банківської кризи. Одна з причин неможливості швидкого виведення прямих іноземних інвестицій у перед-

кризовий період полягає в тому, що вони менш мобільні порівняно з іншими вкладеннями, часто присутні в економіці у вигляді завезеної техніки чи побудованого заводу.

На думку багатьох міжнародних інвесторів, головна причина цього полягає в тому, що більш ліквідні спекулятивні інвестиції, які приходять на місцеві слаборозвинені фінансові ринки часто у вигляді міжнародних позик, несуть із собою проблеми для банківської системи. Найчастіше такі запозичення захищені гарантіями місцевого уряду. Цей капітал є найбільш ліквідним і першим залишає національний (тобто внутрішній) фінансовий ринок у разі небезпеки. Вважають, що банківські кризи 1990-х років стали результатом саме таких втеч.

Існує думка, що банківської кризи 2000 р. в Туреччині можна було уникнути, якби фінансові вкладення мали форму менш ліквідних прямих інвестицій, а не спекулятивних портфельних [8, 16–28].

У період після кризи уряд Туреччини серйозно замислився над створенням умов, які б сприяли збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій як альтернативи спекулятивним портфельним вкладенням. Зазначимо, що не існує універсальних факторів, які б зумовлювали приплив ПІІ.

Наприклад, причини масованих уливань інвестицій в економіку Китаю докорінно відрізняються від факторів надходження інвестицій в економіку Ірландії чи Мексики. І все ж таки, створення передбачуваної економічної та політичної обстановки, разом з поетапною лібералізацією банківського сектору, реформами законодавчої бази і створенням сприятливої бюрократичної системи, — це шлях до збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій у країну.

Таким чином, національним урядам держав, що розвиваються, необхідно формувати комплексну програму розвитку фінансового ринку таким чином, щоб сприяти припливу в економіку країни спочатку прямих і тільки потім, у міру розвитку фінансового ринку і створення необхідного набору фінансових інструментів, портфельних інвестицій.

Одна з проблем, що перешкоджають реальному оцінюванню фінансової ситуації на ринках, які розвиваються, полягає в недостатності та несвоєчасному надходженні інформації, що може допомогти в оцінюванні банківської кризи. Проте існує ряд загальнодоступних фінансових і макроекономічних показників, аналізуючи які можна виявити наростаючу слабкість банківської системи країни.

Пріоритетність тих чи інших показників варіює між різними країнами залежно від структури їхньої економіки і застосовуваних ними інструментів фінансового контролю за банківським сектором. З великої кількості використовуваних аналітиками показників ми виокремили чотири, на наш погляд, найзначущіших (при побудові моделі пророкування кризи банківської системи) індикаторів, за системної нестійкості яких банківська криза виявляється на ранній стадії свого розвитку.

У більшості праць, присвячених аналізу взаємозв'язку між лібералізацією фінансової сфери і банківськими кризами в країнах з ринком, що формується, наводяться два основних пояснення виникнення банківських криз:

- 1) фінансова лібералізація, що посилює вразливість банків перед макроекономічними шоками;
- 2) недоліки кредитно-грошової політики і систем нагляду за діяльністю комерційних банків.

На практиці прийняттю комерційними банками надмірних ризиків сприяють певні нормативно-правові та законодавчо регулюючі умови. Акціонери та керівники банків зацікавлені у прийнятті більш високих ризиків задля одержання відповідно більш високих доходів, які знижуються під впливом конкуренції. При цьому втрати від можливого банкрутства можна зменшити, запровадивши механізми державного регулювання. Крім того, виконання центральними банками функції кредитора “останньої інстанції”, а також реалізація планів реструктуризації збанкрутілих банків сприяють взяттю комерційними банками на себе підвищених ризиків [9, 413–415].

Таким чином, втручання державних органів у різних формах лежить в основі “морального ризику”. Аналіз причин виникнення банківських криз на ринках, що формуються, виявив один з головних аргументів, який пояснює прийняття банками, в основному іноземними, на себе надмірного ризику, — банки розраховують на підтримку з боку місцевих органів влади (табл. 2).

Проте такий аналіз характеризується певною обмеженістю, тому що зводиться до розгляду тільки зовнішніх щодо до банків причин: надмірного чи невідповідного державного втручання, фактично недостатньої фінансової лібералізації, особливостей законодавчих чи регулюючих умов. Подібні дослідження свідчать, що повне скасування державного втручання призводить до саморегулювання комерційних банків, що дає їм можливість брати на себе надмірні ризики [10, 25–29].

Таблиця 2

Сальдо платежів за рахунок поточних операцій країн транзитивного типу
(у відсотках ВВП за 2002–2009 рр.)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Болгарія	-5,6	-2,4	-5,5	-5,8	-11,3	-15,9	-15,7	-14,7
Чехія	-5,3	-5,7	-6,3	-6,0	-2,6	-4,2	-4,1	-4,2
Угорщина	-6,0	-7,0	-7,9	-8,4	-6,7	-6,9	-5,7	-4,8
Польща	-2,8	-2,5	-2,1	-4,2	-1,7	-2,1	-2,7	-3,6
Словаччина	-8,3	-8,0	-1,1	-3,6	-8,6	-8,0	-5,7	-4,6
Македонія	-3,7	-8,3	-6,1	-5,4	-6,4	-8,1	-8,3	-7,8
Румунія	-5,5	-3,3	-5,8	-8,4	-8,7	-10,3	-10,3	-9,8
Китай	1,3	2,4	2,8	3,6	7,2	9,1	10,0	10,5
Індія	0,3	1,4	1,5	0,1	-0,9	-2,2	-2,4	-2,3
Аргентина	-1,4	8,9	6,3	2,1	1,9	2,4	1,2	0,4
Бразилія	-4,2	-1,5	0,8	1,8	1,6	1,3	0,8	0,3
Чилі	-1,6	-0,9	-1,3	1,7	0,6	3,8	2,7	-0,2
Мексика	-2,8	-2,2	-1,4	-1,0	-0,6	-0,2	-1,0	-1,4
Росія	11,1	8,4	8,2	9,9	10,9	9,8	6,2	5,0
Україна	3,7	7,5	5,8	10,6	2,9	-1,7	-4,1	-5,5

Джерело: Обраховано автором за національною статистикою країн та статистикою МВФ.

На відміну від цих положень дослідницька гіпотеза полягає в тому, що валютно-фінансова непередбачуваність породжує спекулятивну поведінку частини банків. Таким чином, уразливість банківської системи країн з ринками, що формуються, зумовлена не тільки відсутністю у банків досвіду і збереженням державного регулювання, що викликає збільшення морального ризику, а й тим, що окремі банки добровільно й активно брали на себе підвищені ризики, які виникали на конкурентних ринках, тобто проводили спекулятивну політику.

Класичне визначення спекуляції, дане Ніколасом Калдором у 1939 р., зводиться до такого: “Спекуляція — це купівля чи продаж блага з метою його наступного перепродажу (або повторної купівлі), мотивована надією на зміну ціни цього блага, а не вигодами від його використання”. Відносно фінансово-банківської сфери це визначення можна розширити. Спекулятивні операції банків мають чотири особливості:

- 1) допускають прийняття банком ризику, тобто певної позиції щодо рівня процентної ставки, ціни активу чи валютного курсу;
- 2) мотивуються надією на одержання додаткового прибутку за рахунок очікуваної зміни ціни активу;
- 3) мають “чистий” характер, тобто безпосередньо не пов’язані зі сферою реальної економіки;
- 4) часто здійснюються в кредит, тобто залучені спекулянтами кошти, як правило, беруться ними в борг, що дає їм можливість використовувати “ефект важеля”.

ругуться ними в борг, що дає їм можливість використовувати “ефект важеля”.

Проаналізувавши період 1970-х років, коли під впливом нафтових шоків розпочалося дерегулювання фінансової сфери і швидкими темпами став розвиватися ринок євродоларів, Ч. Кіндлбергер дійшов висновку, що ці події викликали значні зміни умов, які заохочували спекулятивну поведінку європейських комерційних банків, що, у свою чергу, призвело до кризи зовнішньої заборгованості на початку 1980-х років [11, 79–81].

Цей аналіз є цілком застосовним і до банківських криз 1990-х років у країнах з ринком, що формується. Справді, варто визнати, що шок від фінансової лібералізації стимулював фінансових суб’єктів цих країн, а також міжнародні банки здійснювали спекулятивні операції, які, врешті-решт, привели їх до фінансової розгубленості та банкрутства. Подібний підхід був запропонований економістами посткейнсіанського напрямку, які підкреслюють роль комерційних банків у розвитку спекулятивних процесів.

Таким чином, фінансово-банківська система, у цілому неефективно регульована через відсутність чи слабкість механізмів пруденціального нагляду, сприяє появі спекулятивного фінансового “міхура” і прискоренню процесу формування грошової маси, що призводить до інфляції. За цих умов неминуча фінансово-банківська криза являє собою процес урегулювання, який дає змогу скоригувати макроекономічні диспропорції, що виникають у результаті фінансової лібералізації.

Література:

1. Ксенте Богоєв. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер. с макед. П. М. Кудюкин, Ред. Б. Ю. Кагарлицкий. — СПб.: Университет. книга, 2001. — 416 с.
2. Колодко Г. В. Глобализация и перспективы развития постсоциалистических стран / Пер. с польск. — Минск: ЕГУ, 2002. — 200 с.
3. Зевин Л. Глобальная финансовая система в поисках регулирующих механизмов // Российский экономич. ж-л. — М., 2001. — № 5–6. — С. 71–79.
4. Мартин Г. П., Шуман Х. Западная глобализация: атака на процветание и демократию / Пер. с нем. — М.: Изд. дом "Альпина", 2001. — 335 с.
5. Монтес М. Ф., Попов В. В. "Азиатский вирус" или "голландская болезнь?". — М.: Дело, 2000. — 135 с.
6. Эрнандо де Сото. Загадка капитала: почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире / Пер. с англ. — М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 2001. — 272 с.
7. Экономические и социально-политические трансформации в Центральной и Восточной Европе во второй половине XX в. Системный анализ переходных процессов: От стабилизации к кризису: 1965–1989 гг. — М.: Наука, 2003. — 616 с.
8. Романова З. И. Финансовые аспекты глобализации // Латинская Америка. — М.: Наука. — 2001. — № 2. — С. 16–28.
9. Толмачев П. И. Антикризисное управление в мировом хозяйстве. Проблемы в России и зарубежный опыт. — М.: Дипломатич. акад. МИД РФ, 1999. — 537 с.
10. Miotto L., Plihon D. Liberalisation Financiere, Speculation et Crises Bancaires // Economie Internationale. — P., 2001. — № 85. — P. 3–36.
11. Хайек Ф. А. Контрреволюция науки. Этюды о злоупотреблении разумом / Пер. с англ. Е. Николаенко. — М.: ОГИ, 2003. — 288 с. (Сер. "Библиотека Фонда "Либеральная миссия").

Фінансово-банківська криза являє собою процес врегулювання, який дає можливість скоригувати макроекономічні диспропорції, що виникають у результаті фінансової лібералізації.

Финансово-банковский кризис представляет собой процесс урегулирования, который позволяет скорректировать макроекономические диспропорции, возникающие в результате финансовой либерализации.

The financial and banking crisis is the settlement process, which allows correct macroeconomic imbalances, resulting from financial liberalization.

Надійшла 9 лютого 2011 р.